

Zas Latweefchu draugs.

1841. 24 Juhli.

30ta lappa.

Z a u n a s f i n n a s.

Is Zehkabstattes (5. Juhni.) No turrenes kahds kungs Wahzu awih-
sês tà raksta: Muhfu lautini, Deewam schehl! wehl ihsti ne proht pahr
few gahdabt un daschu reis' tihschâ prahâ few ffahdi darra. Winni sawu
barribas krahjumu nekahrigi ischfehersch, fewischki, kad zilwekus raida kunga
gaitâ. Ne fenn pahrmelleju weenu neddelas pahrtikku, ko kalps nesse us mui-
schu kahreneezei, un atraddu 6 mahrz. sweesta, tik pat beesa peena un 30 mahrz.
ffaidras maifes. Zil dauds muhscham ne warr weens zilweks pa neddetu apehst.
Magasihne, kâ sinnams, irr labba leeta truhkuma laikâ, bet ir ar scho krahjumu
muhfu laudis sawu negausibu dsenn. Daschi fainneeki, kam ne mas narw truh-
kums, tomehr labbibu isnem; zitti nemm dauds wairak, ne kâ winneem wai-
jaga — un to pahrdohd us tirgu par dahrgu naudu. Zitti atkal to paschu no
magasihnes leenetu labbibu isdohd saweem pasihstameem pahr rohbeschu un peh-
zak leelus auglus nemm. Bet zil lehti tà warr few pascheem fataisihst leelu
pohstu un ir wissu sawu nabbadsibu paspehleht, kad parrads ja=lihdsina un
Deews us druwahm ne ko ne padohd!
—s—n.

Is Wahzsemmes. Kahds semmturris nomannija, ka winna gohwis, kaut
gan weenadi kohptas, tatschu weenâ kuhst wairak peena dewe, ne kâ ohtrâ.
Winsch scho leetu ismekleja un dabbuja sinnabt, ka ta weena flauzeja pee flauk-
schanas sawus pirktus apwilkuse ar mihkstu flappinatu ahdu woi audelku, zaur
ko tad gohwei tahda wehsa un mihksta speeschana islikkabs, itt kâ winnas pa-
schas tellinsch pee tesmina sihstu un ta deht wairak peena dewe. Zâ nu arri
atraddu, ka zaur plikkas rohkas zeetu speeschanu gohwei puppi ar ween wairak
faraujabs un peens aistruhkst. — Zo mannijs, winsch likke tahdas pirktu mak-
stes pataisihst no tahs sawadas beesas ahdas, ko wahziffi saw gummi=elastikum,
un raug', ar tahm flaukschana effohst jo augliga.
—s—n.

Zur zitti laudis teiz, atradduschti, ka eetaisitus kahpostus waffarâ
warroht no pelleeschanas un ruhkschanas glahbt tahdâ wihse, kad behsa
meetu kahposteem muzzâ eesprausch lihds pascham dibbenam. Sasmalkuschti un
eepellejuschi kahposti zaur to mas deenâs paleekoht atkal tahdi paschi, kâ seemâ
bihjuschi.
—s—n.

Zà patte arri leelahs atradduschi, ka to ruhfu (Brand) no kweefcheem warroht aisfargah't. Waijagoh't fillu witrioli wirroschâ uhdenti iskaufeh't un fehklai peejauf't, prohti: us weenu puhru labbibas ja=neemu 2 loh'tes silla witriola eeksch weenu stohpu uhdena. Tahdâ uhdenti labbibâ warr stahweht 24 stundas un arri tif pehz 8—12 deenahm tif isfeh'ta. — s — n.

Zs Bordo=pilsfeh'tas, Sprantschu semmê. Ka naw labbi lih-fus pah'r aheri glabbah't, to mums fchi sinna atkal mah'za. Zê kahda gaspascha tiffê glabbata kapsehtâ, bet kad winnu bedrê eelaide eekschâ un pir-majs almins sahrkam kritte wirsâ, tad no ta trohksna winna usmohdâhs un sah'ze breh'te. Par laimi behrineeki to dsirdeja, kas tad sahrku zehle no bedres ah'râ un tâ wehl isglahbe gaspaschu no breefsmigas nahwes. — s — n.

Zs Stokholmes. (17 Zuhni). Ohtrâ Zuhni tê jaunu brihnumu redsejam. Rahds jauns zilweks, smukki apgehrbees un zigaru smehekedams, staigaja pa uhdens wirfu tâ pat, kâ pa faufu semmi. Bija kahjâs apah'wis tahdas fa-wadas us to fataifitas kurpes woi muldinas, kas 6 lihds 7 Sweedru ohlektis garras un 4 zollus plattas, un staigadams garru nuhju turreja rohkâ. Schahm uhdens-kurpehm gan drihs lihdsigas irr tahs kurpes, ar ko Lappji (zilweki tah'tâ semeta semmê) pa saweem augsteem sneega kalneem un dsikkeem kuppeneem stai-ga. Prohti, winni tif pat garrus, woi wehl garrakus, plahnus dehtus pee kah-jahm peekeen, garru nuhju turr' rohkâ un zaur to itt labbi isfargajahs, ka sneega ne eegrimst eekschâ. — Pagahjuschâ swehtdeenâ kahdi 250 zilweki sakahpe us ugguns-kuggi un brauze skattih't to jaun' isdohmatu skunsti pa uhdens wirfu staigah't. Schoreis skunstneeks ne tif ween gahje un skrehje, bet tur pat pa uhdens wirfu fehdeja us kreh'sta pee galda un zittus sawus beedrus meeloja ar wihnu, kas atkal wisseem skattitajeem wesselibu usdseh're. Zê pat winni daschus ar bissah'lehm pilditus stohbrus isfah'we gaisâ un arri parah'dija to, ka zaur scho jaun'isdohmatu skunsti warroht lihkdameem steigtees paligâ un tohs is-glahbe. — Schodeen arri karrâ-wihri us to paschu wihsi tiffê proh'weti rihkoht pa uhdens wirfu. — s — n.

• Par tahm dallahm, kas stahdeem irr loh'zektu kah'rtâ.

Râ Deems zilwela meesâ salizzis dauds loh'zektus, kam iffatram saws darbs, tâ winsch arri stahdus raddijis tâ, ka katram sawi waijad'sigi loh'zektu. Râ zil-weks kahjâs stahw, tâ stahdi saknês, bet sakne scheem arri par mutti, ar ko sih'sdami sih'sch sawas mah'tes — mih'tas Deema semmites — kruhtis, lai gan misa un lappas teem arri peewedd peetikschanu no gaisa un no leetus. Teem stah-deem, kam sakne irr eekoh'dusees skaidrâ klinti ween, kur flapjuma ne kahda naw, lappas un fauls weeni paschi to peetikschanu sagahda un sakne wairak nedarra, kâ ween tohs faturr. Wissôs stahdôs ta fulla, kas teem eekschâ, dohdâhs no saknehm tif labbi us augschu, kâ no pehdiga lappas gallina atkal semmê us sak-ni, un ka zaur sakni ta waijad'siga peetikschana suhzahs eekschâ, tâ zaur sakni atkal suhzahs ah'râ tahs nederrigas atleekas, sahrnu kah'rtâ. Zadeht zitti stahdi

ne-isdohdachs tahdâ weetâ, fur no wiinu paschu sartes jau kahdi augufchi daschu gaddu no weetas, woi aug wehl. Zo reds pee jauneem ohsoleem, kas labpracht rnaug tur, fur bijis wezs ohsolu mesch. Zitti atkal neaug tahdâ weetâ, fur papreckschu no zittas kahdas sartes stahwejuschi tahdi, kas teem tâ reebigi. Zâ kweefchi neaug tur, fur linni bijufchi, lai semme gan buhtu deewsgan tauka, jafehj ohtrâ gaddâ firni un tad wehl treschâ kweefchi, jo tee firni ispuhde tohs linnu fahrnus, kas kweefcheem tahdi reebigi.

Wisseem stahdeem pa eekschu irr streebulini, kas teem tahdâ kahrtâ, kâ dshwneekem ahderes, jo kâ pa ahderem affins tekk, kas dshwibu usturr, tâ pa teem streebulineem fulla tekk, kas augumu usturr. Sinnams, ka schee streebulini zittadi istaisiti, ne kâ dshwneeku ahderes, jo zitti isfkattahs kâ schuhni, zits us zittu krauti; zitti kâ maisini, kas abbejôs gallôs zeeri, to fullu kahsch kâ zaur drehbi; zitti tâ, ka luhku rittens. Ur sawahm meefigahm azzim ween ne weens tohs gan ne warr faredseht, bet tiklai ar glahsehm, kas tâ istaisitas, ka sikhkas leetas israhda jo leelas.

Teem stahdeem, kos rohdahs muhsu semmê, gan driht wisseem irr tahdi streebulini tuhlin appaksch ahrejas misas, tanni ohtrâ misâ, ko fauz par pamisu. Tur tee eet lihds paschu gallotni, to peetikschanu peewesdami. Zadeht kohkam, kas jo wairak no semmes sikhsch sawu peetikschanu, ja-nokalst, kad tam nomiso to pamisu. Za fulla, kas stahdeem irr par peetikschanu, paprecksch dohdahs tannis schuhnainds streebulindôs un no teem fuhzahs eeksch teem maisaineem. No ahrenes kohkam misa irr apwillka kâ ahda, to warr nomisohr un kohks ais to wifs nenokaltihs. Appaksch misas ta pamisa un appaksch schahs wifsaplahrt gremsde. Zaur gremsdi kohks paleek jo gaddus, jo resnaks; jo scha gadda gremsde fareppusi un palikkusi kohka kahrtâ pehrnaju apaun kâ ar autu, tâ, ka nolaiстам kohkam warr sinnahr gaddus, jo zil tam tahdu autu, tik tam arri gaddu. Kad gremsde jau palikkusi par kohku, tad pa scho ne kahda fulla wairs nestaiga un wiasch tad stahdeem par stipraku faturreschanu ween, tâ, kâ kauli dshwneekem. Tapehz tahdeem stahdeem, kas ilgu laiku nestahw wifs, bet atwaffo arweenu, kohka kauls nemas wifs nam. Jauneem kohzineem un sarrineem pascha widdû ferde rohdahs.

Lappahm un misai irr leels pulks sikhku, masu zaurumiu, pa kurreem gaifa twaiki un flapjums fuhzahs eekschâ, un pa kurreem stahdi atkal islaisch ahtrâ sawu mitrumu un sawu smakku. Zadeht fakka: stahdi wekk dwaaschu ar lappahm, kâ dshwneeki ar plauscheem. Zo dwaaschu, ko lappas islaisch, kad us tahm faule spihd, nosauz par dshwibas dwaaschu tapehz, ka tahda wesseliga. Deht winnas un ne ween pawehna deht zilwekam waffaras laikâ tâ patihk appaksch kupleem kohkeem, bet fur leeli meschi, tur arri flapjuma netruhkt, tapehz, ka kohki no gaifa dauds flapjuma fanemm un to atkal isdohd laukâ. Pa tahm karstahm semmes mallahm, fur zilweki aplam nolihduschchi wiffus meschus, kas auge kalneem wirsû, tee wainigi paschi, ka nu leetus wairs nenahr tâ, kâ tobrihd, kad wehl bij mescha, ka awoschi kalnds isfikuschchi, un ka uhdens ar weschanu tahlu ja-peewedd klahr.

Dee dauds stahdeem mehs jo wairak auglus kahrojäm, un tadeht tohs stahdidami stahdam un kohpdami kohpjäm. Daschureis augtu kohki, deewsgan kupli, taf auglus negribb doht. Dahrneeki gan sinna to wainu: semme pardauds labba kohkus tä peebarro, ka paleek kuhtri us augteem. Tadeht teem kahdä weetä misu lihds ar pamisu isgreesch, bet druzzinu ween un kohkam wissapfahrt ne; woi tee arri sarreem drahti zeeti apseen apfahrt un tä apturr to fullu, lai tik dauds nedohdahs us augschu. Tad dauds pumpurischi, fur bes to lappas ween buhtu isplankuschas, islaisch seedus, kas pehz dohd auglus. Woi ar zilweku naw täpat? Labbi peetizzis tas paleek kuhtrs labbus auglus nest, bet dahrfa kungam debbesis padohma wiss netruhft, ar behdahm tas graisht graisa un faitht fäista, kamehr augti rohдахs.

Augli irr daschkahrtigi, zitti ahbolaini, zitteem fous eefschä, zitti gurlaini, zitti kähripites (maggonos), zitti pahkstaini (puppas un firni), zitti tschaumalaini (kähposta un rahzinu fehkla). Augleem eefschä irr sawa fehkla graudu kahrtä. Schi isfehca un semmé usmirkusi un eepuhdeta, islaisch dihgoht sawu asninu ar diwi lappinäm woi spahrnineem. Tä fanahl dauds fehlu fartes, bet flaidri wiffi ne. Bet pirms tee augli jeb ta fehkla rohдахs, dauds stahdi papreelsch seedeht seed. Seedeem, käh pee rohles flaidri redsams, appakschä irr satsch bikkritis woi kaufinsch (pee ohsola siblehem patti sibhe zeeti eespeesta schinni kaufinä) un no ta isnahl tahs seedu lappas woi seedu krohnis, kas rohsehm farkans, Fesberehm halts. Krohna widdü zitteem seedeem tee meddus traugini, bet wisseem tee tehwinu un tahs mahrites. Dee tulpes tohs flaidri warr redseht. Kad tai ar sinnu lappas nopluz, tad eeranga feschus smalkus, smalkus kahtinus, kam wirsü kartram silla, dseltana woi melna garraina zeppurite apputteta ar teem seedu pihschlischeem, kas lihþ, kad peedur pirkstu woi deggonu. Schohs kahtinus sawz par pihschtu kahtimeem un tahs zeppurites sawz par pihschtu mazzi-neem. Kad tohs pihschtu kahtinus atlausch noht, tad widdü paleek meetinsch, kam tä, käh trihmalleeta zeppurite wirsü. Schis meetinsch nu ta mahrite (woi peestala), kas augta pumpurissham zeeti peeaugusi klah, woi usaugusi wirsü. Ka schi no teem tehwineem eenehmusi tohs pihschlisshus, tad auglis augdams breeht, kamehr tizzis gattaws.

Dee zilweli, kas us to mahzjuschees stahdus pahrsinnaht, skaita tohs tehwinus, zil winnu; israuga woi tee weenä garumä un stahw kohpä, kad puße atplehtusees; woi tee kahtrini appakschä sauguschu zits ar zittu, jeb woi tee mazjini augschä zeeti peelihþ zits pee zitta. Zo israudsijschi tee nu wiffus stahdus schkir us 24 kohpeem, un schohs kohpus atkal schkir us masakeem kohpineem, skaitidami tahs mahrites.

Pirmais to darrjis dsiki mahzjhts wihrs Sweedru semmé, Linnee wahrä, un tam to darra pakkat tee sinnatneeki, kas darbojahs pahrsinnaht wiffas radditas leetas.
(G. H. Schubert.)